

I realiteten inte varit gäst utan fånge hos kommunismen. Han betonade på konferensen den relativa friheten i de länder som han betecknade som kapitalistiska. "Den största frihet lämnas litteraturen, och det finns ingenting på eller över jorden som inte får uttryckas av den och diskuteras i pressen." Jämför därmed det totalitära systemet, "där staten kontrollerar varje ord, föreskriver vad som skall tryckas, upplagens storlek, kritikens inställning och till och med hur mycket kritik som skall ägnas varje arbete, hur många exemplar av en upplaga som skall köpas av biblioteken och hur många som skall gå till allmänheten". I en sådan stat "finns varken politisk eller ekonomisk demokrati eller en socialistisk samhällsordning".

Men är då inte den kulturella friheten en lyx för fåtalet, utan värde för de stora massorna? Nej, snarare tvärtom, svarar dessa radikaler och socialister. "Det har blivit klart för oss att friheten visserligen är ett högt värde för alla människor utom för tyrannerna och deras drabbanter, men också att inga har ett så trängande prak-

tiskt intresse i friheten som den arbetande massan. Den s. k. Sovjetregimen är just arbetarnas och böndernas dödsfiende, plågar och utsugare" (Franz Borkenau). Ty i varje samhälle är det lättare för det övre skiktet än för det undre att utvärda en despoti; det förra har självt del i härskarmakten, medan det senare blir ett hjälplöst offer för sina herrar, om det inte ens kan protestera. "Det är därför fördriktigt att kampen mot de totalitära systemen ivrigast föres av riktningar inom arbetarklassen."

I yttranden som dessa klar göres det väsentliga i tidens politiska debatt. I alla demokratier finns det reformer att genomföra, fördomar att bekämpa, maktutövning att förintä för att nå större andlig frihet — både direkt genom upplysning och nedrivande av skrankor och indirekt genom det ökade välbefinnande som gör den andliga frihetens utnyttjande möjligt. Men här finns den grund av medborgerlig självständighet som är framstegets förutsättning. I den totalitära staten måste friheten bli allt större. Det finns inga gränser för de styrandes fordringar på lydaktighet, själslig tomhet, passivt godtagande av det officiella. Ty de behärskades skräck kan aldrig bli tillräckligt stor för att hos härskarna helt förjaga den ångslan som är priset för absolut makt.

D • N

31/7 1950

Hr Undén försvarar sitt departement

I en artikel i Svenska Dagbladet har utrikesminister Undén ingripit till denna tidnings och till utrikesförvaltningens försvar. Hans huvudsynpunkt är att Dagens Nyheter inte kommit med några positiva förslag till reformer inom departementet. I sju punkter sammanfattar han de förslag som här framförts och gör gällande att deras syften redan i praktiken tillgodosetts. Låt oss gå igenom de sju punkterna och hr Undéns kommentarer.

1) Strängare prövning vid antagande av attachéer. Här hänvisar hr Undén helt enkelt till att en antagningskommission fungerar och erinrar om dess sammansättning; hans spelande skämtlynnne kommer fram i påpekandet att en av medlemmarna är "professor i statskunskap liksom hr Tingsten". Men han förbigår dels det bevisade förhållandet att de antagna från betygssynpunkt genomsnittligt är högst medelmåttiga (både i fråga om studentexamen och jur. kand.), dels det notoriska förhållandet att man vid prövningarna ofta känt sig tvungen att inta svaga aspiranter för att avhjälpa personalbristen. De anmärkningar som Dagens Nyheter gjort på denna punkt innebär inte att de antagna påstås vara odugliga för tjänstgöring i departementet över huvud; de går ut på att de inte bör, såsom nu är fallet, i nio fall av tio eller nitton fall av tjugufem befordras till minister; om denna ordning fortsätter måste gallringen göras vida hårdare.

Egendomligt nog tillägger hr Undén på denna punkt att tanken på en strängare gallring såsom garanti för ett bättre besättning av chefsposter visar "en naiv tilltro till en sådan

testningens värde". Samtidigt som hr Undén försvarar den nuvarande "testningen" — ordet är felaktigt, men det kan lämnas därefter — anser han alltså tron på en strängare prövning naiv. Just så som prövningen nu är skall den vara, inte lättare och inte svårare; det är en vacker konservatism.

2) Dubblering av prövningen med en tjänstgöring av två år emellan. Under hänvisning till reformer i bl. a. England och Norge under de senaste åren har Dagens Nyheter föreslagit en dubbel prövning med en utbildningstid mellan prövningarna.

Här svarar hr Undén att just det systemet tillämpas i Sverige. Såsom Dagens Nyheter redan framhållit skall de antagna attachéerna nämligen efter omkring två år underkastas en s. k. slutlig prövning. Men denna prövning är, det vet var och en, inte någon prövning alls; den innebär bara att de attachéer som inte vid sin tjänstgöring befunnits vara absolut omöjliga förklarar vara slutligt antagna. Att nästan ingen faller igenom i den slutliga prövningen beror inte på att "den första prövningen är nägorlunda tillförlitlig", utan på att den andra prövningen är en fiktion.

3) Resestipendier åt aspiranterna. Detta förslag framförde Dagens Nyheter 1946; det har inte upprepats i debatten under nuvarande år. Hr Undén svarar att resestipendier infördes år 1947; ja, just därför har de inte berörts 1950. Tilläggas bör endast att dessa

stipendier, som ges åt personer före prövningen till attaché, är alltför små och därför inte helt fyller sitt ändamål.

4) Hygglig lön åt aspiranterna. Hr Undén svarar att aspiranter får attachéarvoden. Här använder utrikesministern ordet aspirant i en helt annan mening än i den föregående punkten; i denna var det fråga om attachékandidater; nu är det fråga om attachéer. Vad Dagens Nyheter föreslagit är att personer innan de i realiteten definitivt antas som tjänstemän i utrikesdepartementet dels skall genomgå en ordentlig utbildning, dels under denna tid bli hyggligt betalda. Detta förslag undviker hr Undén att diskutera genom sin uppdelning av frågan i punkterna 3) och 4).

5) Högre poster bör i större utsträckning besättas med personer från andra yrkesområden. Hr Undén svarar att det är svårt att få förstklassigt folk att gå över till UD. Han anför vidare att man i USA i allt mindre utsträckning tagit folk utifrån till höga diplomatiska poster, vilket skulle visa den föreslagna reformens olämplighet. Detta försvar är blamant; hr Undén måste dock veta att man i USA tidigare gav underordnade partibossar och stora bidragsgivare beskickningsposter som belöning och att denna praxis inte har ett dugg att göra med den reform som här föreslås. — Däremot vidrör inte hr Undén med ett ord den kända och förklarliga motviljan i UD mot intagande av folk utifrån.

6) Intagande av tjänstemän på mellangraderna. Hr Undén svarar återigen att detta skett i någon utsträckning, precis i lagom utsträckning. Både vid denna punkt och vid den nyss föregående bör betonas att UD:s rekrytering utifrån varit så ringa att därmed ingen som helst ändring skett i vad som är det karaktäristiska och här kritiserade, nämligen att så gott som alla attachéer blir ministrar, dvs. att — i motsats till vad fallet är på alla andra håll — intagandet i verket medför säkerhet att nå chefspost. Så många nya platser kommer nämligen till under åren att karriärmöjligheten ej begränsas genom att ett fåtal personer utifrån inträder på mellanposter och högre poster.

7) En särskild möjlighet till gallring genom förtidspensionering bör skapas. Detta förslag måste, skriver hr Undén, bero på att Dagens Nyheter är okunnig om möjligheten att försätta i disponibilitet med arvode. Nej, tvärtom har denna möjlighet påpekats — men det har tillfogats att disponibilitetsarvodet är så lågt att utvägen blott i rena nödfall tillgripes; därför måste ett bättre pensionssystem införas om gallring skall kunna ske.

En förnyad genomgång av Dagens Nyheter's reformförslag visar alltså att de är högst reella; då hr Undén talar om berget som födde en liten mus verkar det som om han utginge från en alltför smickrande uppskattning av Dagens Nyheter's uppslagsrikedom. Endast på en punkt har hr Undén obestriddigt rätt; en reform som begärdes i denna tidning år 1946 och genomfördes 1947 hör inte med i 1950 års debatt — och det är

inte heller vi som tagit upp det. Hr Undén slutar med förklaringen att han naturligtvis inte anser reformer inom utrikesförvaltningen överflödiga. Mer vilka reformer han avser, de håller han sedan fem år totalt tyst med; hur är det med bergets födslovänder i detta fall?

Även hr Undén kommer in på lönefrågan. Han liksom Svenska Dagbladet rusar under triumfrop genom öppna dörrar då de angriper tanken att våra diplomater borde ha lika liten lön som andra svenska ämbetsmän. Diplomaterna måste inte blott ha kompensering för eventuella prisskillnader — vilket är självklart — utan därutöver ha mer, stundom mycket mer än motsvarande befattningshavare i Sverige, det har Dagens Nyheter gång efter annan betonat. Men vi har också sagt, och det är det väsentliga, att lönerna i många fall är alltför höga och att de ter sig orimliga då de tjänstgör som underlag för svaga kapacitetens "traditionella livsstil".

*

Kritiken av utrikesförvaltningen har sagts vara hållen i en alltför skarp och hetsig ton. Det skall utan reservation erkännas att en del uttryck blivit för tillspetsade. Men detta förklaras av en indignation som borde synas förstäligen inför de begagnade försvarsmetoderna. Dessa kännetecknas alltför mycket av att man utnyttjar svårigheten att förebära exakt bevisning i någon riktning till förnekande av fakta som inom vida kretsar är notoriska. Man påstår — för att ta några exempel ur massan — att chefsposterna i UD är väl besatta, trots att varje medelmåttig attaché blir minister, man kritiserar varje reformförslag och förklarar samtidigt — i största allmänhet — att reformer behövs, man gör gällande att den s. k. slutliga prövningen inom UD skulle vara en realitet, man talar om hur dåligt diplomaterna har det och om hur flott de måste leva, man förklarar diplomaternas egna prisuppgifter vara tillräcklig grund för "nogranna indexberäkningar", man påstår att en nära nog skattefri ministerinkomst på 113.000 kronor (jämt 40.000 kronor till bostad) skulle vara likvärdig med 38.000 kronors lön i Sverige. Det är — för att inte sluta med ett överord — lätt att i dylik argumentation se spår av skenförsvar och förljugenhet.

Juli 1946.
Jul. 1 m. 5 k.
S: a 21